

Nemzetköziség és socialdemokratia.

ÍRTA: FARKAS PÁL DR.

A socialdemokratia és nemzetköziség nálunk, legalább az általános szóhasználatban majdnem azonos fogalmakká lettek. Ez a szóhasználat nem kutatja a fogalmak tulajdonképeni lényegét, hanem megelégszik bizonyos külső meghatározásokkal, amelyek nem tudásból vagy értelemből, hanem érzésekből és hangulatokból fakadnak. A socialdemokratia barátai és ellenségei ma egyaránt a nemzetköziséggel operálnak. Az egyik mélyseges megvetéssel sújtja azon elmaradottakat, akik a haza és nemzet fogalmait még komolyan veszik. A másik dühös elkeseredéssel fordul a nemzetköziség hirdetői ellen. Ám barátok és ellenségek egyaránt tartózkodnak attól, hogy komoly elfogulatlansággal vizsgálják ezen fogalmakat, a melyek oly nagy ellentéteket teremtenek meg.

Meg akarom kísérteni, hogy az érzelmek nem mindig megbízható talaját elhagyva, az igaz, tehát elfogulatlan, társadalomtudomány szempontjából vizsgáljam e két fogalomnak, a nemzetköziségnek és socialdemokrátiának egymáshoz való viszonyát. E viszony helyes megállapítása azonban másképpen nem lehetséges, mint hogy előbb magukat a fogalmakat elemezzük.

A nemzetköziség komoly ideológiáját még senki sem fejtette ki, Phantastikus regények megkísértették néha, hogy egy általános emberi kultúra képét megrajzolják, a mely a nemzeti sajátosságokat eltünteti. Minden korban voltak egyes ártatlan idealisták, a kik az emberiség jobb jövőjét minden elválasztó korlát ledöntésétől várták és a mikor utopistikus buzgalmukban már megszüntették az osztályellentéteket, a rang-

béli ellentéteket, a gazdasági ellentéteket, dolgozó szobájuk csendjében mindjárt a nemzeti különbségekkel is végeztek. Ezek a gondolatmenetek azelőtt teljesen utopistikus mezőkön kalandoztak, ma azonban már az utolsó évszázad bizonyos technikai berendezéseiből indulnak ki. Elégtétellel állapítják meg, hogy a posta, a távíró, a kereskedelmi jog, a tengeri hajózás már bizonyos nemzetközi szabályok szerint működnek és előre látják, hogy mindezek alapján a teljes nemzetköziségtől csak néhány lépés választ el. Talán fölösleges munka volna, ha e gondolkodás naivitását bővebben fejtegetnők. Minden gondolkozó ember éppen napjainkban igen világos és kézzel fogható bizonyítékokat lát arra nézve, hogy a legmagasabb rendű nemzetközi technika milyen távol áll a nemzetközi harmónia legkisebb mértékétől.

A nemzetköziség lehetőségét vagy lehetetlenségét nem is szabad így szembe állítanunk. Tudományos szempontból komoly és döntő bizonyítékokat nem kereshetünk másutt, mint abban az anyagban, amelyet maga a fejlődés szolgáltatott. Ha nemzetköziség csakugyan kifejlődhetik, ennek a fejlődésnek nyomait és jelenségeit meg kellene találnunk abban, a mi eddig történt. A kérdést tehát úgy kell feltennünk, hogy vajjon a történelem iránya a nemzetköziség felé mutat-e, vagy sem?

A történelem csakugyan ismer egy korszakot, amikor a civilisait világ nagyrészét egységes, bizonyos mértékben nemzetközi szervezet egyesítette. A római császárságnak kivált későbbi idejében a birodalom határozottan nemzetközi. Vagyis helyesebben, az összes provinciák elfogadják a magasabb rendű római kulturát, amely végül már nem tesz különbséget gall, germán, szláv vagy egyiptomi alattvalója között. Spanyol lovagok fiai éppen úgy lépnek Róma császári trónjára, mint illyr zsoldosok gyermekei. A forgalom, a jog, az intézmények nemzetközi érvénnyel működtek. De ismételjük, a nemzetköziségnek ez a faja csak úgy fejlődhetett ki, hogy egy magas rendű kultúra mindenütt vagy teljes műveletlenséggel vagy kezdetleges állapotokkal állott szemben, a minthogy a római kultúra is magába olvasztotta a görög és kisázsiai fejlődés eredményeit.

A római nemzetköziség elvész a népvándorlás törzsei közepette és mikor a hullámok lecsillapulnak és a fejlődés tovább folyik, a nemzetköziség nem tud többé érvényesülni.

A népvándorlás legfontosabb eredménye, hogy a germán törzsek mindenütt önálló és független életet kezdenek folytatni. Ha ezt az életet nem is lehet a szó mai értelmében nemzeti-nek mondani, az kétségtelenül már határozott lépés a nemzetköziségtől a nemzeti lét felé. E kezdődő folyamat legjobb bizonyítéka, hogy minden kísérlet az impérium visszaállítására meddő marad. Pedig az impérium eszméjét minden államférfi, niinden gondolkodó, minden politikus még majdnem ezer esztendőig vallja. A szervezett római nemzetköziség oly mély nyomot hagyott hátra az emberi elmékben, hogy a legkiválóbbak is csak a hozzávaló visszatérésben látják a magasabb rendű fejlődést. Pápaság és császárság ezen a ponton találkoztak, de egyik oly kevés sikerrel mint a másik. Nagy Károly római birodalmi ábrándjára a verduni szerződés czáfolt reá, a német-római birodalom eszméjét az utolsó Hohenstaufenek életükkel fizették meg és az egységes birodalmat követelő pápáknak a Rhone partján, Avignon phantastikus szikláinak között kellett belátniok, hogy az emberiség egyetemes szervezetét a mindinkább erősbödő nemzeti differentialódás lehetetlenné teszi.

Egy retrospectiv történelmi szépirodalom szereti a mai fogalmakat a múltba helyezni, hogy ott annál hatásosabban jelentkezessenek. Kétségtelen, hogy a nemzeti fejlődés ideológiája nem régi, aminthogy ideológiák mindig csak a fejlődés előrehaladottabb szakában jelentkeznek. A nemzeti eszme ellenesei nagy elégtétellel szoktak arra reámutatni, hogy hiszen az egész nemzeti ideológia nem régi keletű és elsősorban a lizenkilenczedik század terméke. Ez a megjegyzés csak naivitásának rendkívüli erejével hat. Nem az a kérdés, hogy mikor ismerünk fel valamit, mikor alkotjuk meg törvényeit és eszmevilágát, hanem az, hogy mióta működik tényleg maga a folyamat. Orthodox marxisták bizonyára megborzadnának, ha azt állítanók, hogy miután az osztályharcok elméletét csak a Kommunista kiáltvány« fogalmazta először, 1848 előtt nem voltak osztályharcok. Történelmileg kétségkívül helytelen, hogy Barbarossa Frigyes, Nicolo Machiavelli vagy II. Gyula pápai egyháza a nemzeti ideológia kicsiszolt szavait adják. De az is bizonyos, hogy ez a nemzeti differentialódás az újkor kezdetén már igen szembetűnő módon folyt és azóta egyre erősbödött.

A tizenkilencedik század különösen erős bizonyítékokat szolgáltatott e felfogás mellett. Németország, Olaszország, Norvégia, vagy akár a Balkán-államok példái sokkal ismeretesebbek, semhogy bővebben kellene utalni rájuk. A nemzeti fejlődés úgyszólván szemünk előtt erősödik mindenütt. És ezzel szemben a nemzetközi iránynak semmiféle komoly vagy akár csak számbavehető nyomait nem látjuk és nem láthatjuk.

Középosztályunk egy részében ma különös hajlandóság van arra, hogy a socializmussal kaczerkodik. Amikor kaczerkodást mondok, nem azt a komoly megértést gondolom, amely a munkásosztály gazdasági és culturalis harcát a maga teljes értéke szerint méltányolja és rokonszenvez vele, hanem egy negatív érzést, amely bizonyos kárörömmel nézi a szélsőségek romboló munkáját. És különösen az a romboló munka kedves előtte, amely hagyományok, eddig komolynak, drágának vélt fogalmak ellen folyik. Egy ilyen fogalom maga a nemzet. Úgynevezett intellektuálisak ajkairól gyakran halljuk azt, hogy nemzet nincs. A nemzet fogalma csak elavult és elmaradt emberek előtt lehet értékes. A socialismus végezni fog ezzel a maradi nationalismussal. A socialismus nemzetközi. A kommunista kiáltvány azon emlékeztető felszólítással végződik, amely a világ összes proletárjait egyesülésre hívja fel. És a világproletárok egyesülése ki fogja pusztítani a modern elválasztó korlátokat.

Így mondják azok, akik igen kétes tudás alapján nálunk modernséget hirdetnek, állítólag tudományos socialismust csinálnak és a középosztály haladni vágyó elemeit modernségük magaslatáról irányítani próbálják. De vajjon amikor így beszélnek, tisztában vannak-e csakugyan a socialismus nemzetköziségének igazi lényegével? Vizsgálták-e csakugyan magának a munkásmozgalomnak történetét ezen szempontból? Alig hinném. Mert ha ezt a vizsgálatot csakugyan elvégezték volna, magának a socialismusnak tényleges fejlődésében találnák meg a nemzetköziség ellen a legsúlyosabb érveket. »Világ proletárjai, egyesüljete!« hangzik a kommunista kiáltvány utolsó, kemény mondata. A világproletár fogalma tehát megszületett. De ez a fogalom nem a fejlődéstan novuma, csak elváltozása, új viszonyokra való alkalmazása egy már régebbi fogalomnak. MARX a világproletárról írt. Ötven

esztendővel ezelőtt a világproletár árnyéka kísértett. A nemzetközi, daczos munkás elődje a szintoly daczos és szintolyan nemzetközi polgár volt. Sőt a polgárságnak ez a nemzetközi fellobbanása majdnem tudatosabb és elméletibb nemzetköziséget hirdetett, mint a socialdemokratia.

Azt mondtuk az előbb, hogy a fejlődésnek irányában sehol sem látunk nemzetközi irányzatot és most mégis ezt állítjuk. Az első pillanatban valaki talán ellenmondást is láthatna ebben, de bővebb megfontolás meg fog győzni, hogy e két állítás egész terjedelmében megállhat egymás mellett. Éppen a társadalomtudományi vizsgálódásban különösen fontos, hogy külső jelenségeket a folyamatok lényegével ne téveszszünk össze. Kétségtelen, hogy a német, a francia, a spanyol, sőt az angol polgárság is bizonyos ideig a külső nemzetköziség szóvirágait használta. De éppen olyan kétségtelen, hogy a német, a francia, az angol, a spanyol nemzeti elkülönülés ugyanezen időben folyvást erősebben domborodott ki.

A tizennyolczadik század második felében a gazdaságilag és műveltségben érett polgárság mindenütt megkezdte nagy harcát a politikai és társadalmi érvényesülésért. Mikor ez a harcot megkezdte, helyzete a különböző országokban sok tekintetben hasonló volt. Ugyancsak ez elemek szegültek ellene haladásának; egy conservatív ideológia mindenütt azonos elméleteket állított fel ellene. Csak természetes, hogy a védelem e nemzetközi vonásaival szemben a támadásban is jelentkeznek nemzetközi vonások. A polgárság első kísérletei mindenütt azon elméletek alapján történtek, amelyeknek keletkezésében az angol radikálisok, kifejlesztésében a francia encyclopedisták jártak elől. Ezek az ősjogokra, természeti jogokra, az emberek veleszületett jogaira hivatkozó elméletek egyúttal erősen csábítottak nemzetközi fogalmak felállítására is. Valóban, az a művelt polgár, aki esténként Rousseauját olvasta, aki a zsarnokok elleni szövetségről álmódozott, aki az emberi jogok lapján támadta a rendi előítéleteket, minduntalan az emberi nem magasabb rendű fogalmáról is megemlékezett. És az »emberi nem«-ben a kor természetjogi felfogása a maga nemzetköziségére utalt.

A francia forradalom alatt az »emberi nem« és a világpolgárság fogalmai jó ideig határozott szerepet játszottak és

talán sehol sem mutatkozik az elméletek szülte elmevilágnak és a tényleges történelmi folyamatnak oly szembetűnő ellentéte, mint éppen ekkor. A nemzetgyűlés, a törvényhozó gyűlés, a convent éveken keresztül különös szeretetekről biztosították az egész emberi nemet és idegen nemzetek fiainak bőkezűen osztogatták a francia polgár címét és jellegét. Sőt a polgári nemzetköziség egyik elméleti előharcosa, a clevei születésű Anacharsis Cloots báró, általános testvérünnepet is rendezett a nemzetgyűlés előtt és egy valamennyi nemzet jelmezében pompázó menettel az elnöki emelvény elé vonult, hogy e maskarába bújtatott statisták által a patagonok, norvégek és hottentották nemzetközi egységét bizonyítsa. Mikor Anacharsis Cloots néhány esztendő múlva a guillotinera került és utolsó útján a tömeg durván szidalmazta, bizonyára volt alkalma az elméleti és gyakorlati nemzetköziségről bővebben gondolkoznia. Mert ugyanabban az időben, amelyben a convent még mindig az emberi nem fogalmával dolgozik, Pittet az »emberi nem« ellenségének jelenti ki, Franciaország minden határán: elkeseredett nemzeti küzdelem folyt az idegenek ellen.

A francia forradalom francia imperialismussá változott. Napoleon francia világbirodalma ellen a spanyol, a portugál, a német, az angol, az orosz nemzeti érzés és nemzeti felbuzdulás végül győzelmes felszabadító háborút vezetett. Ámde a polgárság nemzetközi ideológiája még mindig kísértett. A szent szövetség reactiójának ideje alatt francia, német, lengyel és olasz elmélkedők tovább álmodoztak az »emberi nemről« és a nagy nemzetközi solidaritásról. Democratia, haladás, társadalmi és politikai érvényesülés még az »önjogok« és az »általános emberi egyenlőség« alapján jelentkeznek gondolatvilágukban. Az elmélet nem egyszer gyakorlati megnyilatkozásokat tesz. Emlékezetes a hambachi várrom nagyszerű ünnepe, amelyet a délnémet demokraták rendeztek. Az ünnepeken lengyelek és francziák is megjelentek. Az romokon lengyel és francia zászlók lengtek. A szónokok a nemzetek testvéresülését hirdették. POSA marquis tirádái újra felhangzottak a romok között és bizonyára nem egy badeni vagy Württemberg! úr ismételte büszke önérzettel: »Ich bin Weltbürger!«

A német demokraták tehát időről-időre tüntettek a világpolgárság mellett. Különösen Dél-Németországban és a Rajna vidékén hatottak erősen a francia elméletek. De azért a német demokraták voltak azok, akik 1848-ban a frankfurti parlamentben a nemzeti egység nevében minden áron háborút kívántak Schleswig-Holsteinért. És a mikor a béke nem adja vissza a németeknek a két tartományt, a parlament szélsőbalja, a forradalmárok, a köztársaságiak lázítják fel a népet. A világpolgár fogalma eltűnt az első nemzeti küzdelem pillanatában.

De vajjon a világproletár másképpen jelentkezik-e?

Ugyanazok a tényezők, amelyek különböző országok polgári osztályai között bizonyos solidaritást teremtettek meg, hatványozott mértékben teremtenek meg hasonló solidaritást a munkások között is. Ennek a solidaritásnak alapja azonban a munkásosztálynál sokkal egységesebb, mint a polgárságnál. A polgárság fejlődése hosszú századokig tartott és a nemzeti differenciálódás már erősen belejátszott ebbe a fejlődésbe. A francia, az angol, a német vagy az osztrák polgárra annyira különböző és sokféle tényező hat, hogy alaptermészetében, felfogásában, sőt gyakran gazdasági érdekeiben is eltér egymástól. A munkásosztály helyzete más. Modern fejlődésének alapja mindenütt közös, mert az ipari termelés átalakulása az. A gépek majdnem ugyanabban az időben lépnek fel mindenütt; néhány évtized különbsége a fejlődésben nem számít. A gépek nyomán mindenhol azonos helyzet áll elő. A kapitalistikus termelés első korszaka mindenfelé azonos jelenségeket hoz létre. Azok, akik a munkásosztály helyzetét vizsgálják (természetesen az ipari munkásosztályra gondolok), "mindenütt azonos fejlődést állapítanak meg. A német, a francia, az olasz gyárakban ugyanazok a panaszok hangzanak fel. És csak természetes, hogy MARX és ENGELS a kapitalista termelés ezen következményeit nemzetközi vonatkozásaikban látták és nemzetközi alapon reméltek védelmet azokkal szemben. Ennek a védelemnek pedig, szerintök, csak egy eszköze van: a világproletárok egyesülése.

Ha azonban a különböző nemzetek munkásmozgalmait vizsgáljuk, ennek a nemzetköziségnek tényleges megnyilatkozásait éppen olyan kevésbé látjuk, mint a hogy nem láttuk

azt a polgárságnál sem. A szavak persze nem számítanak, csak maga a fejlődés szolgáltat bizonyítékokat. A fejlődés menete pedig a következőket bizonyítja; Amíg valamely nemzeti társadalmon belül a munkásosztály a gazdasági és politikai javak birtokától teljesen el van zárva, amíg kizárólag a rossz gazdasági helyzet nyomását érzi és ezzel szemben előnyöket nem élvez, elkeseredése és elégedetlensége a fennálló rend teljes ledöntését követeli. Az elkeseredés e korszakában minden olyan elmélet kedvező talajra talál, amely először utópistikus, később egyenesen romboló irányzatával a létező kereteket meg akarja szüntetni. Mivel pedig maga a nemzet is e létező keretek egyike, a munkásosztály küzdelmeibe néhol erősebben, másutt halkabban nemzetközi hangok is beleszólanak. Abban a pillanatban azonban, amelyben a munkásosztály megkezdi elhelyezkedését a létező kereteken belül, a nemzetköziség magától eltűnik. Ideológiája egy ideig még kísért, egyes rajongók még hirdetik, de a mozgalom maga mitsem tud róla. Ellenkezőleg. A munkásmozgalom minden általános elmélet daczára is egy-egy nemzeti társadalmon belül mint ezen társadalom egyik részének fejlődési folyamata jelentkezik, és így szintén alá van vetve az egész társadalmi fejlődés alaptörvényeinek. Minden nemzeti társadalom fejlődése pedig a fokozott nemzeti differenciálódás irányában halad és így a munkásmozgalmak iránya sem lehet más.

Mindenki, aki a munkásmozgalom történetét, akár csak nagy általánosságban is, ismeri, nem zárkozhatik el ezen tények feltétlen igazsága előtt. A meg nem alkuvó, forradalmi socialismus mindenütt beleilleszkedik a tényleges viszonyokba. A politikának alig van kérdése, amely erre nézve igen világos bizonyítékokat nem szolgáltatna. Vegyük például magát a parlamentarismust. A forradalmi álláspont először természetesen az volt, hogy mivel minden parlament a fennálló társadalom szerve, és a fennálló társadalommal szemben a socialismus részéről csak teljes tagadás lehetséges, egyáltalában nem szabad a parlamentbe belemenni. Csakhamar kitént ennek a felfogásnak képtelensége, bár nem más, mint a jól értelmezett marxismusként következőes folyománya. Ellenkezőleg, a munkáspártok mindenütt kétségbeesett erőfeszítéseket tesznek,

hogy a politikai hatalomban részt kapjanak. De mihelyest activ politikai párttá alakulnak, a tagadás álláspontja minden pillanatban komoly veszedelembé jut. Itt van például a mai pártokkal való együttműködés, elsősorban a választási compromissumok kérdése. Orthodox marxista és nemzetközi forradalmár tényleg csak nehezen fogja belátni, hogy miért kell szavazatával egy polgári szabadelvűt, vagy egyenesen conservativot támogatnia, amikor ezek a világnézetek és az ő világnézete halálos ellenségek. Nagyon tanulságos az a változás, amely e téren az utolsó húsz évben véghez ment. Mikor 1886-ban a müncheni socialdemokraták és liberálisok a választásnál közeledni akartak egymáshoz, a német socialdemocratia hivatalos lapja, a »Socialdemokrat«, október 26-iki számában egy, valószínűleg BEBEL tollából való cikkben a következőket jelenti ki: »Sohasem lehetünk a más pártok szövetségei, mindig csak önállóan küzdhetünk. Ilyen együttműködés árusítás volna a párt ellen, még akkor is, ha ellenfeink olyan szemtelenek volnának és maguk használnák fel a mandátumokat. Egyáltalában sohasem szabad mandátumot az ellenfeinknek köszönni.« Hét évvel később, 1893-ban, Kölnben ismét szóba került a compromissum kérdése. Ezúttal a porosz tartománygyűlési választásokról volt szó. BEBEL mint referens ez alkalommal kijelentette, hogy »Egy compromissum, melyet ellenséges pártokkal kötünk, szükségképpen erkölctelenné tesz«; LIEBKNECHT pedig szükségesnek látta, hogy a compromissum fogalmát a következőkben határozza meg: »Compromissum egyenlő a csalással, amely elveket tagad meg.« Néhány évvel később BEBEL azonban úgy vélte, hogy a compromissum fogalmát némileg el kell határolni más rokon esetektől. És ezért kijelentette: »compromissum csak az, a mikor politikai elvet adunk fel, de ha az egész világ előtt megegyezést kötünk politikai ellenfeinkkel, távol állunk minden árusástól.« 1900-ban Mainzban azután ugyanez ^a BEBEL még egyszer foglalkozott a compromissum fogalmával. Mivel azonban ezen időben a választási paktumok kérésében lényegesen más álláspontra jutott, meghatározása sem egyezik meg teljesen előbbi nézetével. A hajdani »pártárusítás« ez alkalommal a következő enyhe és barátságos alakot nyerte: »Compromissum az, a mikor megegyezünk valakivel, hogy

kölcsönösen támogassuk egymást a célból, hogy elérjünk valamit, amit saját erőnkől nem érhetnénk el.«

A socialdemokráciának ezt az általános alkalmazkodását semmi sem bizonyítja jobban, mint az 1894-ben Amsterdamban megtartott nemzetközi congressus, amelyen a világ összes socialista pártjai képviselve voltak. A congressus szükségesnek tartotta, hogy egy nagy elvi határozattal a tényleges fejlődésnek ellenszegüljön. Hogy pedig ez a fejlődés milyen arányban folyik, azt legvilágosabban és legőszintebben maga a határozat mondja ki, amely így szól:

»A congressus határozottan elítéli azon revisionista törekvéseket, amelyek azt célozzák, hogy eddigi kipróbált és győzelmes, az osztályharczra alapított taktikánkat megváltoztassuk, miáltal ellenfeink legyőzése helyébe a közeledésnek egy olyan politikája lépne, amely a fennálló rendhez alkalmazkodik.

Egy ilyen revisionista taktika következménye az volna, hogy a párt olyan párttá változik át, mely többé nem a polgári társadalmat socialis társadalmi renddé akarja átváltoztatni és a szó legjobb értelmében forradalmi, hanem amely a polgári társadalom reformjaival elégszik meg.«

Az amsterdami congressus többsége elfogadta ezt a javaslatot. De egyhangúság azért nem volt. JAURÈS és VANDERVELDE egész szónoki tehetségükkel síkra szállottak ellene. A szavazásnál 25 szavazat mellette foglalt állást, 5 ellene, ámde 12-en tartózkodtak a szavazástól. Anglia, Franciaország és Norvégia két két szavazata megoszlott, egy a javaslat mellett, egy ellene foglalt állást. A többséget Bulgária, Magyarország, Oroszország, Spanyolország, Japán szavazatai döntötték el, amelyekben fejlett socialdemokrata pártról egyelőre még szó sem lehet. Belgium, Hollandia, Svájc, Dánia és Svédország ellenben igen jellemző módon tartózkodtak a szavazástól. A nemzetközi soiidaritásnak egy igen szép példáját ANSELE belgiumi képviselő adta meg, aki úgy vélekedett, hogy akkor, amikor nagy és fejlett európai államok socialista pártjainak taktikájáról van szó, a kis államok képviselői jobban tennék, ha ebben a kérdésben passiv viselkednének. Ez a felszólítás természetesen azoknak, kiket érintett, kevésbé tetszett és nevükben LUXEBURG ROSA, az intransigens nemzetköziség egyik harczias, de komolyan nem vett képviselője, a következő tiltakozást olvasta fel:

»Az orosz, a lengyel, a spanyol, a bolgár és japán socialdemokracia nevében tiltakozunk ezen kísérlet ellen, amely a congressus tagjai között activ és passiv tagot különböztet meg és így bizonyos mértékben a socialista nagyhatalmak európai hangversenyét próbálja megalkotni.«

»A socialista nagyhatalmak európai hangversenyeiről LUXEBURG ROSA elvtársnő keserű és megsemmisítő gúnnyal akart beszélni és tulajdonképpen veszedelmesen közel járt az igazsághoz. Az amsterdami congressuson ezek a nagyhatalmak minden külső solidaritás, kölcsönös nagybecsülés és rendületlen rokonszenv daczára meglehetősen kemény bírálatot mondtak egymásról. JAURÈS mindenekelőtt kifejtette, mennyire káros volna a különböző nemzetek proletariátusait túlságosan egységes taktikával egymáshoz fűzni, és miután sok szépet és dicséreteset mondott a német testvérpártról, végül megállapította, hogy a drezdai határozat, amelyet most a congressus elé terjesztenek, nem szolgált másra, mint arra, hogy »a német párt tehetetlenségét a saját és a nemzetközi proletariátus előtt elméleti formulák hajthatatlansága mögé akarja rejteni«. A német pártban ez a barátságos megítélés természetesen nem maradt visszhang nélkül. BEBEL a maga részéről bonczkés alá vette a francia párt múltját és jelenét. Megállapította, hogy a köztársaságot nem a francia munkásság szerezte meg, sőt még az általános választási jog sem az ő munkájuk gyümölcse. Éles szemrehányásokkal fordult azután JAURÈS és pártja ellen, amely egy olyan kormányt támogat, amely még a német szigorúságnál is nagyobb merészséggel fordul a munkások ellen. Hibáztatta a polgári pártokkal való állandó együttműködést, bár ez alkalommal arra a meglepő eredményre jutott, hogy: »Ha mi Németországban igazi haladást akarunk elérni, természetesen kénytelenek vagyunk az adott esetben a polgári pártokkal együttműködni. De ez a szövetség nem lenét állandó.« Ez a »természetesen« kitétel veszedelmesen egészíti ki a compromissum fogalmának ama gyakori változásait, amelyeket előbb ismertettünk. A polgári pártokkal való együttműködés tehát most már természetes, csak állandó ne legyen. Es főleg egy nagy kifogása volt BEBEL-nek a francia socialismus revisionista taktikájával szemben, t. i. az, hogy a költségvetés megszavazása által a polgári kormánynak köz-

vetve bizalmat szavaznak. Szerinte ennek a bizalomnyilvánításnak egyáltalában nem volna szabad megtörténnie, ez lehetetlen és képtelen dolog. A német pártvezérnek azonban néhány év múlva alkalma nyílt arra, hogy e kérdés lehetőségéről új szempontokból ítéljen.

Azok, akik a socialdemokratia nemzetköziségében még mindig hisznek, már maguk is belátták, hogy még az általuk elképzelt nemzetköziség sem hasonlít majd a régi »Internationale« által kifejezett szellemhez. Magát a régi Internationalet ma már a socialista történetírók is helyes értéke és jelentősége szerint mérlegelik. A titokzatos szervezet, amely a fennálló rend őreit majdnem humoristikus félelemmel töltötte el, tulajdonképpen nem volt más, mint a tizennyolczadik század fejlődésének egy megkésett szerve, amelyben nem a történelmi materialismus, hanem a forradalmi irányzat érvényesült. Vezetőinek nagy része tobzódott ezen titokzatosságban és általánosságban, mely a forradalmi titkos társaságok kedvenc jellemvonása volt mindig. Amikor az egyes államok munkásmozgalma még nem találta meg a maga útjait, amikor a nagy tömegek még tompa tehetetlenségben sínlődtek, könnyű volt mindenütt néhány rajongó lelkű munkást találni, akik egy nagy nemzetközi szervezet hatalma és tekintélye nevében a maguk részéről hirdetőivé szegődtek ezen eszmének. Tényleg azonban az »Internationale« nem mindig hatásos strikesegélyeken és mindig hatástalan elvi határozatokon kívül legfeljebb a polgári társadalom mosolyra gerjesztő megriadását hozta magával amikor köztudomású lett, hogy a rettenetes szövetség a magántulajdon intézményét egyszerűen eltörülte. Az »Internationale« rövid fennállás után csendben meg is szűnt és van valami kedves naivitás abban, amikor hivatalos marxista történetírók BAKUNIN átkos működésében keresik a felbomlás okát és ilyenkor BAKUNIN-t egy shakespearei intrikus összes külsőségeivel ruházzák fel, nyomatékkel hangsúlyozván, hogy már szemében is benn volt a ragadozó állat sunyi alamuszisága. Nem, sem BAKUNIN szemeinek, sem BAKUNIN alattomos egyéniségének nem volt köze az »Internationale« felbomlásához. Az »Internationale« egyszerűen tarthatatlan lett azon pillanatban, amikor a nagy nyugati nemzetek munkásmozgalmai eljutottak a culturalis és gazdasági előfeltételek azon fokához,

amely az önálló érvényesülést lehetővé teszi. És ebben a pillanatban már nem volt semmi köze a nemzetközi forradalmárok önképzőköréhez, a mely a magántulajdont saját hatásukon belül megszüntette.

A munkásmozgalmak fejlődésének modern és nem socialista vizsgálói, elsősorban WERNER SOMBART, ezzel tisztában is vannak. De hisznek a munkáspártok egy másféle, új nemzetköziségében. Időről-időre nemzetközi socialista congressusok gyűlnek össze, amelyek önmagukat az új »Internationale«-nak szeretik nevezni. Az előbb már többször említett amsterdami nemzetközi congressus megnyitójánál VAN WEL, a nemzetközti titkárság nevében arra emlékeztette az egybegyűlteket, hogy 32 évvel ezelőtt a régi ^Internationale« utolsó congressusát szintén németalföldi területen, Hágában tartotta. Majd így folytatta: »A régi »Internationale« súlya belső ellentétek folytán megszűnt, ámde hátrahagyta a nagy harci riadót: »Minden országok munkásai, egyesüljete.« Mintha már ebben a formulában is volna valami hanyatlás. Már nem minden országok proletárjairól, hanem csak munkásairól van szó. Még őszintébb, a tényleges helyzetnek és fejlődésnek még megfelelőbb az lett volna, ha VAN WEL »minden országok ipari munkásairól« szólt volna.

A nemzetközi congressus volna tehát az új »Internationale« formája. Ezek a nemzetközi congressusok hoznák létre azt a belső solidaritást, amely a nemzeti különbségeket eltünteti. Ez a felfogás éppen olyan naiv, mint volna az, amely egy nemzetközi jogi, orvosi, műszaki vagy archeológiai congressustól várna hasonló eredményeket. Az utolsó fejlődés néhány mozzanata minden elméleti fejtegetésnél jobban fogja ezen igazságunkat bizonyítani.

Az előbb ismertettük az amsterdami congressus nagy elméleti vitáját az úgynevezett taktika kérdésében. Láttuk a drezdai határozat diadalát, láttuk a német és francia vezetők összecsapását, hallottuk BEBEL támadását a kormány támogató, költségvetést megszavazó francia elvtársak ellen. Vessünk most egy pillantást arra, ami ezen congressus óta a német munkásmozgalmakon belül történt.

A socialdemokráciának nemzeti ellentéteket megszüntető ereje a német socializmus fejlődésében nem egyszer igen kü-

lönös módon nyilvánult. A nemzetköziség elméleti hirdetői 'arról beszélnek, hogy az eszmék ereje a legrégebb ellenfeleket, angolokat és francziákat, oroszokat és lengyeleket, törököket és perzsákat testvéri érzületekre fogja bírni. Ám azok, akik a tényeket száraz józansággal vizsgálják, kénytelenek megállapítani, hogy sokkal közelebb fekvő ellentétek is régi erejükben maradtak fenn a socialismuson belül is. Németország ma egységes állam. A nemzeti fejlődés ereje megszüntette a dél és észak közötti régi elválasztó határt; a bajor és porosz, württembergi és oldenburgi particularis szempontok fölött a birodalom eszméje áll. Am az érzelmi ellentétek, amelyek faji, földrajzi és culturalis alapon fejlődtek, ma is még különbséget tesznek az észak és a dél, a porosz és a bajor között. A német sociáldemokrata pártnak éppen ezen a ponton módjában lett volna a socialdemokratia egyesítő erejét bemutatni. Egy valóban nemzetközi párt nem lehetne színtere a nemzeti particularismus torzsalkodásainak. Elméletileg bizonyáramem. Gyakorlatilag azonban a fejlődés ismét az ellenkezőt bizonyítja. Északi és délnémetek a párton belül is folytatják nemzeti küzdelmeiket.

Már 1903-ban a német párt drezdai congressusán VOLLMAR, müncheni képviselő, a délnémetek vezérszónoka, szó szerint a következőket mondotta: »BEBEL nem elégzik meg, azzal, hogy az egyes elvtársakat osztályozza; nem, ő már a birodalom egész nagy részeit is ilyen módon tekinti. Nemrégén volt, hogy a badeni elvtársakkal volt vitája, amikor is azt az emlékezetes kijelentést tette, hogy az egész badeni országocská nem érdemel jobb sorsot, mint azt, hogy zsákba varrják és a bodeni tóba dobják. Most Münchenre került rá a sor, Németország Capujára, ahol a politikai nézetek elromlának, ahol a test és a lélek borba és sörbe belefűl. BEBEL tehát a müncheniek egész lényét borra és sörre vezeti vissza, ami kétségkívül igen elmés néppszichologiai felfogás. Azután úgy vélekedett, hogy mindez valószínűleg onnan ered, mert gazdasági tekintetben hátramaradtak vagyunk. És ebben, BEBEL-nek ez a nézete meglepően egyezik BISMARCK nézetével, aki nem egyszer beszélt a Délnémetország lusta fegyelméletlenségéről, a melyet a porosz junkerek természetesen megvetnek. De BEBEL-nek is be kell látnia, hogy nem minden ember születhetik

porosznak. Még csak az hiányzott, hogy BEBEL azt is mondja, hogy sajnálja, miszerint Münchent és Délnémetországot egyáltalában megnyerték a pártnak«.

A dél- és északnémet ellentétek Drezdában megelégedtek ezen platonikus kijelentésekkel; öt évvel később Nürnbergben azonban pártválsággá fejlődtek. És pedig éppen egy olyan kérdésben tört ki ez a válság, amelyet BEBEL Amsterdamban a német socialdemocratai nevében vetett a francia socialdemocratai szemére, tudniillik a költségvetés megszavazásának kérdésében.

Az egyes német államok országgyűléseit különböző választási rendszerekkel választják meg. Míg a porosz három osztályrendszer a socialdemocratákat eddig csak elenyésző kis részben eresztette be az országgyűlésbe, addig a badeni és bajor általános választási jog a munkáspártoknak tekintélyes és nyomatékos befolyást enged a kormányzásra. Mi sem természetesebb, mint hogy ezt a befolyást a munkásosztály gazdasági és culturalis érdekeiért teljes módon érvényesítik és a költségvetés minden olyan tételét, amely a munkásokat érdekli, lehetőleg javítani iparkodnak. A bajor országgyűlési párt vezetője, TIMM, a nürnbergi vitában hosszú listáját mutatta be azon fizetésjavításoknak, amelyeket a költségvetés tárgyalásánál a socialdemocraták éppen a munkások tételeinél keresztül vittek. De oly költségvetést, amelynek megállapításánál maguk is irányító szerepet játszottak, természetesen el is kellett fogadniok. És ilyformán megtörtént az, amit BEBEL még néhány évvel ezelőtt olyan boszontónak tartott, német socialdemocrata pártok a költségvetés elfogadása által közvetve bizalmat szavaztak a kormánynak.

Nürnbergben azután kitört a vihar. A hosszú és szenvedélyes vita alatt sok mindent mondtak el, ami a nemzetköziség utolsó híveit is bizonyára gondolkozóba ejtette. TIMM a délnémetek zajos helyeslése között mutatott reá arra, hogy elmélet és gyakorlat minden pillanatban ellentétbe jut egymással. Hiszen maga BEBEL fogadta el a birodalmi gyűlésen a füstnélküli lőpor tételét. SINGER pedig a hadi czélokra szolgáló Zeppelin-légihajó számára hét millió márkát volt hajlandó megszavazni. De a pártgyűlés többsége még sem akarta az utolsó nagy engedményt megadni és elfogadott egy indítványt,

amely szerint a pártgyűlés nem engedi meg a költségvetés megszavazását. Mindenki pártszakadást várt. De nem ez történt meg. Ellenben felemelkedett SEGITZ elvtárs és hatvanhárom bajor, badeni, württembergi és hesseni kiküldött nevében a következőt jelentette ki:

»Alulírottak elismerjük a birodalmi pártgyűlésnek azon jogát, hogy minden az egész birodalomra vonatkozó taktikai vagy elvi kérdésben döntsön. Egyúttal azonban az a nézetünk, hogy az országos politika minden külön ügyében az országos szervezetet illeti meg a döntés.«

A pártgyűlés tudomásul vette ezt a nyilatkozatot. És a dél-németek ezután is meg fogják szavazni a költségvetést.

Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy minden nemzet munkásmozgalma a maga nemzeti fejlődésének irányában halad és ily formán becses és nagyjelentőségű tényezője a nemzeti fejlődés eredőjének. Nemzetköziség nem létezik sem elméletileg, sem gyakorlatilag.

A fejlődés törvényei bizonyos mértékben egyetemesek és nincs okunk feltenni, hogy nálunk mindez másképpen történik. A magyar munkásmozgalom is el fog jutni ahhoz a ponthoz, amikor tulajdonképpen érdekeit felismerve, egyúttal fel fogja ismerni fejlődésének helyes irányát. Azok a zavaró és kellemetlen jelenségek, amelyek nálunk a socialdemokráciának nem nemzetközi, hanem egyenesen nemzetellenes irányzatát mutatják, nem sarjadzanak ki magának a munkásmozgalomnak talajából. Fejlődési zavarok a középosztály kialakulásában megteremtették az úgynevezett intellectualisoknak egy csoportját, amely egy forradalmi ideológiával próbál érvényesülni. E csoport lényeges és jellemző tulajdonsága, hogy nem a gazdasági fejlődés alapján áll, hanem negatív és romboló elveket hirdet. A régi »Internationale« forradalmi önképzőköre bennök új hívekre talál. Minden fennálló rend ellen gyűlölettel és keserűséggel kísértik meg a maguk romboló munkájukat jelenen és múlton egyaránt. És ezt a munkát a munkásmozgalom érdekeivel, a socialismus elméleteivel szeretik modern és haladó köntösbe öltöztetni.

És mivel nem a munkásmozgalom tényleges fejlődését vizsgálják, hanem részben mindig lehetetlen, részben elavult

elméleteket ismételnék csökönnyös kitartással, egy sikerük kétségtelenül van: úgy összezavarták mindezen fogalmakat, hogy csak nagy türelemmel és nagy elfogulatlansággal lehet a felvilágosítás és tájékoztatás igazán tudományos munkáját elvégezni.